

SUALTI KÜLTÜR MİRASININ KORUNMASI PROGRAMI: TSSF'DEN CMAS'A ULUSLARARASI BİR AÇILIM

PROGRAM FOR PROTECTION OF THE UNDERWATER CULTURAL HERITAGE: AN INTERNATIONAL OPENING FROM TSSF to CMAS

* Hakan Öniz

1. TSSF Sualtı Kültür Mirasının Korunması Programı katılımcıları.
Participants of the TSSF Underwater Cultural Heritage Protection Program.

Her şey 2016 yılında Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu (TSSF) kurullarında sualtı kültür mirasına yönelik dalışlar nasıl yapılmalıdır tartışmalarıyla başladı. Konular farklı bir yöne doğru kayarken kurul üyelerinden Rıza Birkan bu konunun sualtı arkeologlarıyla birlikte değerlendirilmesini önerdi. Bu satırların yazarının da dahil olduğu ekibe ulaşılmasının sonrasında TSSF ile “Sualtı Kültür Mirasının Korunması” adıyla bir programın başlatılmasına ve bu kapsamda bir kitap hazırlanmasına karar verildi. Koşullar ve kurallar belirlendikten sonra 2017 yılında imzalanan protokolle kitabın hazırlanmasına başlandı. 2019 Mayıs ayına kadar hayata geçen sürecin bu kadar hızlı yürüyeceği ve dünya çapında ilgi ve destek göreceğini muhtemelen kimse öngörememişti. Bugün bu program artık CMAS (Dünya Sualtı Aktiviteleri Konfederasyonu) Bilim Kurulu tarafından tüm dünyada uygulanması önerilen UNESCO destekli bir program halini aldı.

It all started in 2016 with the Turkish Underwater Sports Federation (TSSF) boards discussing how dives on underwater cultural heritage should be performed. As the discussion shifted in a different direction, board member Rıza Birkan suggested to evaluate the issue together with underwater archaeologists. After consulting the team including the author of this text, it was decided to launch a program called “Protection of the Underwater Cultural Heritage” with TSSF, and to prepare a book in this context. After setting the terms and requirements, and signing a protocol in 2017, we began to prepare the book. No one could have predicted that the process, which had been implemented by May 2019, would run so quickly and would receive worldwide attention and support. Today, this program has become a UNESCO-funded program proposed by the CMAS (World Confederation of Underwater Activities) Scientific Council worldwide.

*Doç. Dr. Hakan Öniz. Orcid ID: 0000-0002-5682-7117 Akdeniz Üniversitesi / Antalya. hakan.oniz@gmail.com

*Assoc. Prof. Dr. Hakan Öniz. Orcid ID: 0000-0002-5682-7117 Akdeniz University / Antalya. hakan.oniz@gmail.com

Program Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ilke ve tavsiyeleri, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) Sualtı Kültür Mirasının Korunması alanındaki evrensel yaklaşımları göz önünde bulundurularak hazırlandı. Programın ve bu kapsamda hazırlanan kitabın amacı arkeolojik değerlere dalıcılar eliyle zarar verilmesini engelleyecek yaklaşım ve bilginin oluşmasının sağlanması. Sualtında bulunan kültürel değerlerin ilgili kurumlara bildirilmesi, bunun neticesinde korunarak gelecek nesillere ulaştırılması ve bilim dünyasına kazandırılması ise bir diğer önemli amaç olarak yer alıyor. Programın harekete geçirilmesi ve sürdürülmesinde TINA Sualtı Arkeolojisi Vakfı'nın da çok önemli destekleri bulunmaktadır.

NİÇİN KORUMALIYIZ?

Denizler, göller ve akarsuların mavi örtüsü altında gizlenen arkeolojik değerler geçmişe ait bilgi hazineleridir. Küçük ve önemsiz gibi görünen eski bir eser kalıntısı çok önemli, geleceğe ışık tutacak bir bilinmeyi saklıyor olabilir. Çok sağlam gözüken bir kalıntı ise yumurta kabuğu gibi kırılabilir. Dipte tek başına duran bir eser, dev bir yapbozun bulunamayan parçası olabilir. Dolayısıyla, suların altında insanoğlunun geçmişine ait her kalıntı bilinmeyen pek çok şeyin anlaşılmasında bir "tarih elçisi" kimliğine sahiptir. Bu kalıntıların sahip olabileceği bilimsel değer gelecek kuşaklara aktarılması gerekliliği asla unutulmamalıdır. 1950'lerde başlamış olan yüzeyden bağımsız aletli dalış teknolojisi giderek ilerlemiş, günümüze doğru son 25 yıldır bütün dünyada hızlı bir gelişme ve yayılma evresine geçmiştir.

Seri üretim avantajlarına bağlı olarak donanım fiyatlarının düşmesi, satın alma gücünün artması ve kültür seviyelerinin yükselmesi dalıcı sayısının artmasına neden olmuştur. Başka birçok etkenle birlikte, artan dalı-

cı sayısı ve dalış turizminin yaygınlaşması sualtındaki kültür mirası üzerinde bir baskı oluşturmaya başlamıştır. 1990'lara kadar neredeyse hiç insan yüzü görmemiş binlerce batık gemi, eser ve yerleşim bu tarihlerden sonra sürekli dalıcılar tarafından ziyaret edilmeye başlanmıştır. En önemli husus ise dalış yapanların büyük çoğunluğunun bu konularda yeterli oranda bilgiye sahip olmayışındır. Batık olarak nitelendirdiğimiz kalıntıların çoğunda geminin ahşabı yok olmuş ya da dipteki tabakaların altında kalmış durumdadır. Gemilerin amphora, tabak ve kiremit gibi yüklerden oluşan kargosu, gövdesini oluşturan ahşabın bir kısmı muhtemelen kum ya da dolgu tabakalarının altında kalmıştır. Yüzeyin en üstünde kalan birkaç kalıntı da dalıcılar tarafından alındığı takdirde o batık tarih sahnesinden sonsuza kadar silinebilme riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

PROGRAMIN BAŞLICA FAYDALARI

Bilimsel araştırma ekiplerinin sayıca azlığına ve alt yapı imkânlarının nispeten sınırlı kalmasına bağlı olarak binlerce kilometre uzunluğundaki ülkemiz kıyılarının tamamı henüz araştırılmamıştır. Şüphesiz bu durum yalnızca ülkemiz için değil, tüm dünya için geçerlidir. Aslında Türkiye sualtı kültür mirası yasaları çerçevesinde dünyada en iyi korunan ülkeler arasında sayılır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ilgili kararnameler sualtındaki eserlerin görüldüğü andan itibaren üç gün içinde bildirilmesini zorunlu tutar. Dolayısıyla, kıyı şeridinde ve suların derinliklerinde karşılaşılan tarihi kalıntıları Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müzeler ya da Kaymakamlıklara bildirmek hem vatandaşlık görevi hem de yasal bir zorunluluktur. Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu dünyadaki pek çok spor federasyonu arasında fark yaratacak bir ilke imza atmış, kültürel mirasın korunması hususuna bilimsel bir perspektiften yaklaşmıştır.

1. TSSF Sualtı Kültür Mirasının Korunması Programının açılış konuşmacısı Prof. Dr. İclal Dinçer (ICOMOS Türkiye Milli Komitesi Başkanı), Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı Başkanı Oğuz Aydemir, Doç Dr. Hakan Öniz, Ceyda Öztosun ve organizasyon görevlileri.

Prof. İclal Dinçer (President of the National Committee of ICOMOS Turkey), Opening Speaker of the TSSF Underwater Cultural Heritage Protection Program, Oğuz Aydemir, President of the Turkish Foundation for Underwater Archaeology, Assoc.Prof. Hakan Öniz, Ceyda Öztosun, and officials of the organization.

This is a universal program launched, embracing the perspectives of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Institution (UNESCO) and the International Council of Monuments and Sites (ICOMOS), and the principles and guidance by the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey. The aim of the program and the book prepared in this context is to promote understanding and awareness in order to avoid any harm to the archaeological material by divers. Another important objective is to enable reporting the underwater cultural values to the relevant institutions so that they can be preserved and delivered to future generations as well as bringing them to the world of science. The TINA Foundation for Underwater Archaeology has a very important role in mobilizing and maintaining the program.

WHY SHOULD WE PROTECT IT?

The archaeological values hidden under the blue cover of seas, lakes and streams are treasures of knowledge from the past. The remains of an ancient artifact that seems small and insignificant may hide an unknown that would shed light on the future. An artifact that looks very solid may break up like an egg-shell. A piece of art that stands alone at the bottom of the sea may be an unfindable piece of a giant puzzle. Therefore, every artefact from mankind's past under the waters represents a "messenger of the history" for understanding many unknown things. It should always be kept in mind that the scientific value that these remains may have should be transferred to future generations. Starting in the 1950s, surface-independent scuba diving technology has gradually progressed, and has undergone a rapid development and expansion all over the world for the last 25 years.

Lowering hardware prices due to mass production, increased purchasing power, and increase in cultural level of people have all led to an increase in the number of divers. Along with many other factors, increasing num-

ber of divers and expansion of diving tourism have begun to put pressure on the underwater cultural heritage. Thousands of sunken ships, artifacts and settlements that had barely been known to humankind until 1990s have been continuously visited by divers afterwards. The most important thing is that a vast majority of divers do not have any awareness in this regard. In most of the ruins, which we consider submerged, ships' wood have been destroyed or trapped under the bottom layers. The cargo of these ships consisting of loads such as amphoras, plates and tiles, and some of the wood that forms the body have been probably lying under layers of sand or filling. If a few remaining artifacts at the top of the surface are taken by divers, then they will risk being wiped out from that sunken history scene forever.

THE MAIN BENEFITS OF THE PROGRAM

Due to the lack of scientific research teams and relatively limited infrastructure facilities, the entire coastline of Turkey, which is thousands of kilometers long, has not been investigated yet. Of course, it is true for the whole world, not only for Turkey. In fact, Turkey is considered one of the best protected countries in the world within the framework of underwater cultural heritage laws. The Law on the Protection of Cultural and Natural Assets no. 2863 and the relevant decrees require that the underwater artefacts be notified within three days of the date of sighting. Consequently, it is both a civic duty and a legal obligation to report the historical remains encountered on the coastline and in the depths of the waters to the museums or district offices of the Ministry of Culture and Tourism. The Turkish Underwater Sports Federation has already established a principle that will make a difference compared to many other sports federations around the world, gaining a scientific perspective for protection of the cultural heritage.

Kemer'de yapılan 1.TSSF Sualtı Kültür Mirasının Korunması programından bir kare.

A photo from the TSSF Underwater Cultural Heritage Protection Program meeting that took place in Kemer.

Bu program vasıtasıyla ülkemizdeki tüm ileri düzeydeki dalıcılar sualtı kültürel mirası hakkında temel bilgileri edinmiş olabileceklerdir. Böylelikle, her sene yüz binlerce dalış yapılan ülkemiz sularında kültürel mirasımızın korunması konusunda üst düzeyde farkındalık oluşturulmuş olacaktır. Akdeniz'den Karadeniz'e Türkiye'nin yaklaşık 8500 kilometrelik deniz kıyılarında ve ayrıca yüzlerce göl ve nehirlerinde tarih öncesi dönemlerden itibaren denizciliğin yapıldığı ve bir kısmı suyun altında yüzlerce kıyı yerleşimi bulunduğu bilinmektedir. Buna bağlı olarak, dalışa açık sahalar da dâhil olmak üzere neredeyse her yerde arkeolojik kalıntı bulunmaktadır. Bu özellikleriyle Türkiye bu anlamda belki de dünyadaki hiçbir ülkede olmayan sualtı kültür mirası zenginliğine sahiptir. Dolayısıyla bu değerlerin korunmasına yönelik bu tür bir programın ülkemizde başlatılmış ve buradan dünyaya yayılmakta olması şaşırtıcı olmamalıdır.

EĞİTİM PROGRAMLARI

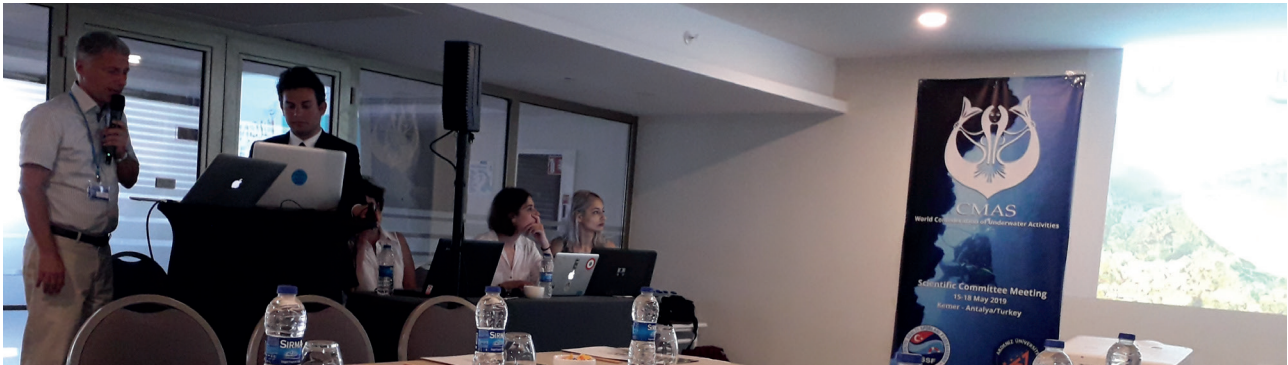
Programın karar verildiği andan günümüze kadar toplam üç kez eğitmen eğitim programı uygulanmıştır. Bunlardan ilki Kasım 2018'de Kemer'de yapılmış, 125 CMAS/TSSF eğitmeni katılmıştır. İkincisi Mart ayında İstanbul Üsküdar'da gerçekleştirilmiş, aynı sayıda eğitmen katılmış, üçüncü ise Mayıs 2019'da yine Kemer'de gerçekleştirilmiştir. Sonuncusu ile birlikte Türkiye'de 300'den fazla CMAS eğitmeni "Sualtı Kültür Mirasının Korunması Eğitmeni" olmuştur. Bu programların masraflarının önemli bir bölümü TINA Sualtı Arkeolojisi Vakfı tarafından karşılanmış, bazı bölümleri ise TSSF, Akdeniz Üniversitesi, Kemer Tanıtım Vakfı, Kiriş Limak Limra Hotel ile Uluslararası Kemer Sualtı Günleri tarafından desteklenmiştir. Programın tüm aşamaları ücretsiz olarak gerçekleştirilmiş, TSSF hem sertifikaları hem de eğitim materyallerini ücret almadan karşılamıştır.

Through this program, all advanced divers in Turkey will be able to obtain a basic understanding of the underwater cultural heritage. Thus, it will raise a high level of awareness about the preservation of the cultural heritage in national waters of Turkey, where hundreds of thousands of dives are made every year. It is widely known that sailor communities and settlements have existed since prehistoric times along the 8500 km long shorelines of Turkey, extending from the Mediterranean Sea to the Black Sea, as well as hundreds of lakes and rivers, of which some disappeared, and some are now underwater remains. Accordingly, archaeological remains are found almost everywhere, including diving areas. With these features, Turkey has an underwater cultural heritage wealth, that is perhaps not available in any country in the entire world. Therefore, it should not be surprising that such a program for preservation of these values has been initiated in Turkey, and is spreading from here to the world.

TRAINING PROGRAMS

A total of three instructor training sessions have been implemented since the beginning of the program. The first session was held in Kemer in November 2018, with participation of 125 CMAS/TSSF instructors. The second was held in Üsküdar, İstanbul in March, with the same number of participants, while the third was again held in Kemer in May 2019. With this last training meeting, more than 300 CMAS instructors in Turkey have become "Underwater Cultural Heritage Conservation Instructors". An important part of the costs related with this program was covered by the TINA Underwater Archaeology Foundation, some of which were supported by TSSF, Akdeniz University, Kemer Promotion Foundation, Kiriş Limak Limra Hotel and International Kemer Underwater Days. All phases of the program were provided on free of charge basis, with TSSF issuing certificates and providing training materials without any charge.

The basic principle was to provide these trainings on a free of charge basis in order to avoid any intentions such as "making money or making a profit" in subjects concerning underwater cultural heritage and prevent these values to be a subject to any trade in any way.

CMAS Bilim Kurulu Toplantısından bir kare. CMAS Bilim Kurulu Başkanı Prof. Ralph O. Schill ve toplantı görevlileri. A photo from CMAS Scientific Committee Meeting. Prof. Ralph O. Schill, President of the CMAS Scientific Committee.

Kazakistan'da yapılan UNESCO toplantısından bir görüntü.
A photo from the Meeting of UNESCO in Kazakhstan.

CMAS
World Confederation of Underwater Activities
Scientific Committee Meeting
15-18 May 2019
Kemer - Antalya/Turkey

- Dr. Ralph O. Schill
- Dr. Bulent Cavas
- Dr. Gerd Kneppel
- Dr. Gilbert Fournier
- Dr. Bayram Ozturk
- Dr. Baki Yokes
- Dr. Duarte Pereira
- Dr. Şahin Özen
- Dr. Sergey Fazlullin
- Dr. Levent Cavas
- Dr. Alenka Fidler
- Dr. Şamil Aktaş
- Dr. Clotilde Zeckua Ramos
- Dr. Xanthie Argiris
- Dr. Hakan Öniz
- Dr. Emad Khalil

Logos: TSSF, UCH, KEMER UNDERWATER

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SUALTI KÜLTÜR MİRASININ KORUNMASI EĞİTİMEN EĞİTİM PROGRAMI
18 KASIM 2018 - KEMER

Logos: T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI, TSSF, TÜRKİYE AMALTI ARKEOLOJİSİ VE DENİZCİLİK DERNEĞİ (TINA), KEMER DENİZCİLİK VE SUALTI KÜLTÜR MİRASINI KORUMA VE YERLEŞTİRME BİRLİĞİ

Bu eğitimlerin ücretsiz olarak yapılması temel ilke olarak belirlenmiştir. Böylelikle sualtı kültür mirasını ilgilendiren konularda “para kazanma, kar etme” gibi amaçların konu dışı olması, bu değerlerin herhangi bir yolla ticaret konusu olmaması hedeflenmiştir. Eğitimciler de aynı eğitimleri kendi öğrencilerine ücret almadan vereceklerdir. Bu konularda www.underwaterculturalheritage.com isimli web sitesi hazırlanmış, gereken her türlü sunu, pdf kitap ve detaylar bu kapsamda eğitimci ve öğrencilerin hizmetine sunulmuştur. Öğrencilerin sınavları da eğitimci tarafından değil, bu site üzerinden online olarak yapılmaktadır. 2019 yılı sonu itibarıyla Türkiye’deki tüm CMAS iki ve üç yıldız dalıcı adayları bu eğitim programını zorunlu olarak alacaklardır.

UNESCO ve CMAS

Herhangi bir esere masum gibi görülen bir dokunuş, eseri ya da onunla bağlantılı bir arkeolojik bilgiyi yok edebilir. Üstelik ona dokunan kişinin bu yok oluşun haberi dahi ol-

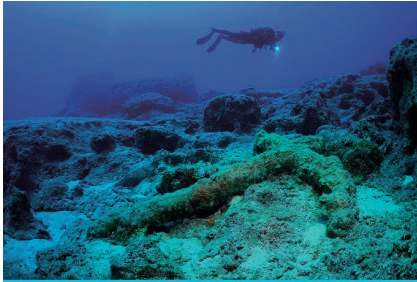
mayabilir. Dalıcılar ile sualtı kültürel mirası arasındaki temas arttıkça zarar verme olasılığı da o derece artmaktadır. Arkeolojik değerler yenilenebilir değerler değildir. Yok edilmiş kültürel miras objesini yeniden yaratmak olanaksızdır. Bu nedenle dalıcıların risk oluşturabilecek arkeoloji dalışlarına değil, sualtında bir şekilde karşılaşabilecekleri eserlerin korunmasına odaklanmaları doğrudur. Dünyada çeşitli noktalarındaki eğitimler ne yazık ki “koruma” değil merak duygusu oluşturarak batıklar ve arkeolojik objelerin üstünde dalış yapılmasını özendirilmektedir. Arkeolojik kalıntılar üzerine dalış yapmak popüler bir konu olarak bütün dünyada revaçtadır.

Dünyaca bilinen iki dalış kurumu tarafından uygulanan “Batık detektifleri” ve benzeri programlar bin-

lerce yıldır insan yüzü görmeden korunabilmiş kültür mirası üzerinde risk oluşturmaktadır. Geri dönüşü olmayan bu kontrolsüz gidişin önüne ancak “koruma” amaçlı programlarla geçmek mümkün olacaktır. TS-SF’nin bağlı bulunduğu Dünya Sualtı Sporları Federasyonu’nda (CMAS) bir Sualtı Kültür Mirası Komitesi bulunmaktadır. Bu bağlamda sualtındaki kültürel değerlerin korunması CMAS tarafından da gündeme alınmıştır. 15-18 Mayıs 2019 tarihinde Kemer’de düzenlenen CMAS Bilim Kurulu Toplantısı’nda bu eğitimin tüm CMAS üyesi ülkeler tarafından uygulanmasının önerilmesi oy birliğiyle kararlaştırılmıştır. İlk aşamada mevcut kitap üzerinde çeşitli değişiklikler yapılacak,

yenileri yapılacak, yeni yazarların ilavesiyle kitap ve program evrensel bir içerikle son halini alacaktır. 2019 yılı sonuna kadar bitmesi planlanan kitap başlangıçta UNESCO resmi dilleri olan İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca, Arapça ve Rusçaya çevrilecektir.

Program hakkındaki ilk bilgiler Mayıs 2018’de Paris’te yapılan UNESCO ve ICOMOS toplantılarında sunulmuş ve büyük ilgi görmüştür. Kitabın önsözlerinden biri de UNESCO 2001 Sualtı Kültür Mirası Korunması Sözleşmesi Kıdemli uzmanı Dr. Ulrike Guerin tarafından yazılmıştır. Programın uygulamaları ise hem 9 Mayıs 2019 tarihinde Paris UNESCO Genel Merkezinde hem de 22 Mayıs 2019 tarihinde Kazakistan-Almaty’da yapılan UNESCO Orta Asya Ülkeleri Sualtı Kültür Mirası toplantısında sunulmuştur. Programın tüm aşamaları bütün dünyada “best practice” formuyla ülkemizin gurur verici bir çalışması olarak sunulmaya devam etmektedir. Türkiye sualtı kültür mirasının korunmasında tüm dalıcılarına eğitim ve altyapı kazandıran dünyadaki ilk ülkedir.

8200 kilometrelik kıyı şerhli olan Akdeniz, dünyanın en uzun sahillerine sahip ülkeleri arasında yer almaktadır. İlk tarlaları, ilk coğrafyasını, ilk denizciliğini, ilk tarımı, ilk hayvancılığını yapıldığı bu toprakların hem istikrarı, hem kırsalında hem de denizlerinin derinliklerinde başka çok az ilkenin sahip olabileceği kültürel miras değerleri bulunmaktadır. Günümüzden 1000 sene önce Anadolu’dan Kıbrıs’a binlerce obsidijen deniz yoluyla ulaştığı, İstanbul Yontma taşlarındaki yaklaşık 8000 yıl öncesine tarihlenen ilk sualtı bulguları, İtalya’nın güney kıyılarında bulunan ve 1908’de keşfedilen ilk sualtı bulgularıdır. Bu bulguların yanı sıra, Akdeniz’in sualtı mirasını korumaya yönelik çalışmaların, belki başka hiçbir ülkede bulunmayan seçen bir denizcilik tarihi birliğine sahip olduğunu anımsatmaktadır. Şüphesiz tüm bu değerler çok çeşitli risklerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu riskleri önleme gerekliliği için hem Kültür ve Turizm Bakanlığımız hem Birleşmiş Milletler, Eğitim, Bilim ve Kültür Konumu (UNESCO) hem de Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) tarafından önemli adımlar atılmaktadır. Bu risk grupları içinde ne yazık ki domuzun dalış yapan bazı dalıcılar da yer almaktadır. Bu nedenle söz konusu risk grubuna bir tehdit unsuru olmaktan çıkartıp, su altı kültür mirasının korunmasında kazanıma dönüştürmek hedeflenmiştir. Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu bölgedeki kültürel mirasın korunmasına bu şekilde destek veren dünyadaki ilk ve altı federasyona olma niteliğini kazanmıştır. Denizin içine doğru atılan her palet, binlerce yıl öncesinden kalması bir kalıntıya ulaşma şansını denizdir. Bu kalıntıları korumak, en kısa yoldan ilgili kurumlara haber vererek bilime kazandırmak her dalıcının görevidir.

Instructors will, in return, give the same training to their students at no cost. In relation to this program, a website www.underwaterculturalheritage.com was prepared, and all kinds of presentations, books in pdf format and details are presented to students and educators. Students' exams are not conducted by the instructors, but online through this site. By the end of 2019, all CMAS two- and three-stars diver candidates in Turkey are expected to receive this compulsory training program.

UNESCO AND CMAS

Any touch on an artifact, no matter how innocent, can destroy it or any archaeological information associated with it. And whoever touched it might not even know about this extinction. As contact between divers and underwater cultural heritage increases, so is the likelihood of any damage. Archaeological values are not renewable. It is impossible to recreate any cultural heritage object that has been destroyed. Therefore, it is appropriate that divers focus on the preservation of the artifacts they may encounter underwater, but not on archaeological dives that may pose a potential risk. However, training programs at various sites around the world, unfortunately, do not praise protection, but curiosity by encouraging dives on the wrecks and archaeological objects. Diving on archaeological ruins is a trending topic all over the world.

"Sunken detectives" and similar programs implemented by two world-renowned diving institutions pose a risk to cultural heritage, which has been protected without human involvement for thousands of years. It will be possible to prevent this irreversible

uncontrolled development only with protection programs. The World Underwater Sports Federation (CMAS), of which TSSF is affiliated, has an Underwater Cultural Heritage Committee. In this context, protection of the underwater cultural values was put on the agenda by CMAS. At the CMAS Science Board Meeting held in Kemer on May 15-18, 2019, it was unanimously agreed to propose implementation of this training program by all CMAS member countries. In the first phase, a few modifications will be made in the current book, and with the addition of new authors, the book and the program will be finalized in an universal content. The book, scheduled to be finished by the end of 2019, will initially be translated into UNESCO official languages: English, German, French, Spanish, Arabic and Russian.

The first information about the program was presented at the UNESCO and ICOMOS meetings in Paris in May 2018 and attracted great attention. One of the prefaces was written by Dr. Ulrike Guerin, Senior Expert on UNESCO's 2001 Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage. The implementation of the program was presented both at the UNESCO Headquarters in Paris on May 9, 2019 and at the UNESCO Underwater Cultural Heritage meeting held in Kazakhstan-Almaty on May 22, 2019. All phases of the program continue to be presented as a source of pride for Turkey having a "best practice" form all over the world. Turkey is the first country in the world to provide education and background to all divers for protection of the underwater cultural heritage.